

IZVJEŠTAJ

o putu na otok Mljet u svrhu orijentacije za osnivanje odsjeka za naučna poljoprivredna istraživanja u sklopu Prirodoslovne stanice Jugoslavenske akademije na otoku Mljetu.

Alojz Tavčar

Na temelju putnog naloga Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu pod br. 1599 od 6. travnja 1950. g., uputio sam se zajedno s dopisnim članom dr. Fiskovićem preko Dubrovnika za Mljet, gdje sam 11. i 12. travnja pregledao samostanske zgrade i zemljište na otoku jezera, kao i poljoprivredne površine oko jezera i u blizoj okolini. U vezi s tim pregledom slobodan sam izvijestiti i predložiti ovo:

Otok Mljet leži između cca $42^{\circ}38'$ i $42^{\circ}47'$ sjev. širine i $17^{\circ}19'$ i $17^{\circ}46'$ ist. širine, južno od poluotoka Pelješca i između otoka Korčule i Šipana. Klimatski spada u južno jadransko područje i pod utjecaj Mediterana. To se odražuje dakako i u proizvodnji južnih poljoprivrednih biljaka. Poljske površine ima uglavnom u udubinama nanosima terra rose, gdje se u dvogodišnjem plodoređu izmjenjuju žitarice i mahunjače. Od žitarica proizvode se: pšenice *Triticum turgidum*, *Tr. durum* i *Tr. vulgare*, od ječmova: ozimi i jari, i to *Hordeum vulgare* i *H. distichum* i to obuenog zrna, u manjoj mjeri kukuruz tvrdunac *Zea Mays macrosperma* i *Z. M. microsperma*, a sporadički proso.

Od jestivih leguminoza uzgajaju se: bob (*Vicia Faba maior* i *minor*), grah (*Phaseolus vulgaris*), nadalje leća (*Lens esculenta*), sjekirica (*Lathyrus sativus*), slanutak (*Cicer arietinum*), a sporadički i *Phaseolus mungo* i *Vigna sinensis*. Osim toga kultivira se i grašak (*Pisum sativum*).

Kao krmna leguminoza uzgaja se na oranicama i krmni grašak (*Pisum arvense*) i to kao čista kultura. Kao čista kultura proizvodi se i leća, dok se druge jestive mahunjače uzgajaju najčešće u smjesi.

Između jestivih leguminoza kultivira se i »kupus« – kelj stabljasti (*Brassica oleracea acephala*) i kupus glavati (*Br. oler. capitata*). Vrlo velik broj genetski različitih tipova, koji su i različite ekonomske vrijednosti, nalazi se u stabljastom kelju, koji se odlikuje velikom otpor-

nošću prema suši pa i zimi. Inače je ta biljka, i to listovi, jedna od vrlo važnih vitaminskih hrana u kasnu jesen do zime. Izolacijom i uzgojem pojedinih tipova dalo bi se znatno povisiti produktivnost te kulturne biljke, autohtone u Mediteranu.

U smjesi sa leguminozama uzgaja se i repa blitva (Beta), jestiva i krmna.

Od povrtlarskih biljaka po vrtovima proizvodi se luk i salata.

Sve naprijed pomenute vrste biljaka predstavljaju šarenu neproučenu populaciju. One su ekotipovi, kojih se nalazi naročito mnogo po otocima, jer se u manjoj mjeri unose oplemenjene sorte kontinenta.

Od drugih poljoprivrednih biljaka najviše se uzgaja vinova loza, nadalje maslina, a u manjoj mjeri, u sjevernom dijelu Mljeta, smokva i badem.

Od domaćih životinja najviše se uzgaja ovca, a vrlo malo goveda.

Stanovništvo hrani se uglavnom mesom od riba.

Ekonomska vrijednost, kako poljoprivrednih kultura, tako i stoke, do danas nije na Mljetu proučavana, a nije ni proučavana na većini dalmatinskih otoka.

U pašnjačkoj flori našao sam vrlo vrijedne krmne leguminoze, i to: *Lotus corniculatus*, *Trifolium pratense*, *Trifolium repens*, *Medicago sativa* i *M. lupulina*, *Vicia sativa*, *Anthylis vulneraria* i dr. To su svakako ekotipovi otporni prema suši.

Većina jestivih leguminoza sije se u mjesecu novembru nakon jesenskih kiša. Isto tako i ozimi usjevi žitarica: pšenica i ječam.

Grah, slanetak i ječam-jarik siju se u mjesecu februaru. Kasna jesenja sjetva i rana proljetna potrebne su, kako bi biljke mogle da iskoriste vlagu za njihov normalan razvoj.

Meteoroloških podataka nisam mogao dobiti, a nisam mogao dobiti ni informacije, da li su vođeni i kada su vođeni.

Po dobivenim informacijama od seljaka otok Mljet oskudijeva naročito na oborinama. Većina oborina padne u jeseni, tokom zime, pa do marta, rede su spontane kiše u aprilu, rijetke u maju, a onda tek u prvoj polovini septembra.

Prema tome mogu u tom području uspijevati prvenstveno biljke kratke vegetacijske dobe i one otporne prema suši.

Mrazovi se pojavljuju u I. i II. mjesecu, kratkotrajni su, obično nekoliko stupnjeva ispod nule. Jači mrazovi do oko -10° C zabilježeni su jednom, najviše dva puta u 10 godina.

U sjevernom predjelu Mljeta seljaci su udruženi u poljoprivredne proizvodne zadruge. Najveći poljoprivredni kompleks zaprema u blizini jezera zemljište Pomijenta, na kojemu se uzgajaju sve naprijed pomenute poljoprivredne biljke.

Na otoku jezera, na južnom dijelu, uz samostanske zidine se u terasama proteže obradiva površina, koja leži neobrađena, izuzev nekih 250 m² donje terase, na kojoj se uzgajaju povrtlarske kulture: grah, blitva, kupus, luk i dr.

Jeseni moglo bi se upotrebiti već sve 4 najvažnije terase za sjetvu različitih sorata pojedinih vrsta poljskih kultura.

Najdonja terasa uz jezero ima ukupnu površinu od cca $70 \times 10 \text{ m} = 700 \text{ m}^2$. Od toga je zasijana površina od 250 m^2 , a ostalo zapremaju krmne leguminoze, napose: *Lotus corniculatus*, *Trifolium pratense*, *T. repens*, *Medicago*, *Anthyllis* i dr. Dogovorio sam se sa Stražičićem Antunom sa Mljeta, da jedan dio ove površine pod krmnim leguminozama ostavi za sjeme u svrhu pokusa.

Druga terasa zaprema $20 \times 4 \text{ m} = 80 \text{ m}^2$, treća $10 \times 4 \text{ m} = 40 \text{ m}^2$ i četvrta $40 \times 4 \text{ m} = 160 \text{ m}^2$. Sve ove terase nisu već dulje obrađivane.

Na rubovima terasa rastu masline, i to ukupno na pomenutoj poljoprivrednoj površini oko 20 stabala.

Iznad najgornje terase prostiru se zidine, vjerojatno stare crkve.

Teren pada onda sjeverno do obale jezera. Najviše maslina ima na sjevernom i istočnom obronku. Ukupno je na otoku oko 120 maslina, koje već dulje nisu njegovane, pa je to jedan od prvih poslova, kojem treba pristupiti ove jeseni.

U razgovoru s predstavnicima NO obećano je, da bi se za potrebe istraživačkog rada Akademije mogao odstupiti i dio zemljišta na Pomijenti.

Razgledavši sadašnje prostorije samostana i razgovarajući sa Mareševićem, aps. tehnike, koji nadzire rad na adaptaciji samostana, došao sam do uvjerenja, da se postojeće ćelije u samostanu mogu vrlo dobro upotrijebiti za radne sobe i laboratorije naučnih radnika i njihovih pomoćnika.

Adaptacijom južnog trakta u I. katu dobile bi se sobe za spavanje, u prizemlju stan za pazikuću i spavaća mjesta za studente. U tom dijelu treba urediti kuhinju i blagovaonicu.

U podrumskim prostorijama dala bi se adaptirati maslinarna.

Prijedlog

Na temelju pomenutog kratkog pregleda Akademijinih nekretnina na jezeru na Mljetu, kao i poljoprivrednih površina u okolini jezera, s obzirom na povoljan klimatski položaj cijelog otoka Mljeta i potrebe, da se pristupi sistematskom proučavanju južnih poljoprivrednih kulturnih biljaka i divlje flore za potrebe poljoprivrede, širenja vegetacije i unapređenja stočarstva slobodan sam predložiti ovo:

1. U sklopu Prirodoslovne stanice na otoku Mljetu treba osnovati poseban odsjek za poljoprivredna naučna istraživanja, i to kako za poljoprivredne biljke, tako i domaće životinje.

2. U zadatak toga odsjeka spadalo bi:

a) sakupljanje različitih ekotipova i sorata poljoprivrednih biljaka na otoku Mljetu i na susjednim otocima u svrhu proizvodnje na pokusnim površinama na otoku Mljetu i njihova proučavanja pod klimatskim i

edafskim prilikama Mljeta, naročito s obzirom na njihovu ekonomsku vrijednost, križanje sa različitim genotipovima za dobivanje rekombinacija i novih svojstava kod križanaca,

b) pronalaženje genotipova: kratke vegetacione dobe, otpornih prema suši i različitim kriptogamskim bolestima i njihov dalji uzgoj,

c) proučavanje varijacijskih granica za pojedina, ekonomski važna svojstva poljoprivrednih biljaka Mljeta, susjednih otočja i dalmatinskog primorja,

d) introdukcija i proučavanje različitih oplemenjenih sorta pojedinih vrsta poljoprivrednih biljaka u komparaciji sa ekonomskim svojstvima lokalnih tipova,

e) introdukcija i proučavanje novih kulturnih biljaka, koje se dosada na Mljetu i susjednom otočju nisu proizvodile,

f) proučavanje ekonomskih vrijednosti lokalnih pasmina domaćih životinja,

g) proučavanje ekonomske vrijednosti pašnjačke flore i event. introdukcija novih trava i leguminoza u svrhu njihovog širenja, ako se pokažu boljim od lokalnih krmnih biljaka,

h) proučavanje dosadašnjih agrotehničkih mjera (obrada zemljišta, gnojenje, doba sjetve, količina sjemena na jedinici površine, mjere tokom vegetacije i t. d.) u svrhu njihova poboljšavanja,

i) proučavanje općih poljoprivrednih prilika.

3. Da bi poljoprivredni odsjek mogao što prije proraditi, treba:

a) Odmah izraditi plan za rasporedaj i adaptaciju prostorija u samostanu. Predlažem ovo:

Za radne sobe i laboratorije odjela Prirodoslovne stanice na Mljetu neka se adaptiraju ćelije u I. katu samostana.

Južni trakt I. kata neka se adaptira za spavaće sobe naučnih radnika i njihovih asistenata.

U prizemlju neka se smjeste: blagovaonica i kuhinja, soba za primanje, biblioteka, a u hodnike zbirke, i to u zapadnom traktu.

U južnom traktu prizemlja treba adaptirati stan za pazikuću i spavaonice za studente.

Podrumske prostorije služit će za spremište sjemena, raznog biljnog materijala, poljoprivrednog alata i dr.

Postojeći podrum za vino i maslinarna neka se adaptiraju u tipičnom stilu za takve prostorije u Dalmaciji.

Ispod zidina u sjeverozapadnom dijelu neka budu radionice za popravak lađa, kovačnica, stolarija i dr.

b) Poljsku površinu na južnoj strani samostana treba tokom ljeta prekopati tako, da se u jesen može upotrebiti za sjetvu poljskih kulturnih biljaka.

c) Za obradu poljoprivrednih površina treba nabaviti 15–20 motika, 10 lopata štihača i 10 zubača.

d) Predlažem, da doc. Dr. Nikola Šerman, saradnik Poljoprivredne sekcije, pregleda nasade maslina i stavi prijedlog za njihovu njegu u jesen.

e) Urediti treba agrometeorološku službu. U dogovoru sa Mareševićem aps. tehnike u Splitu, vjerojatno će već naredni mjesec ing. Stipaničić, direktor agrometeorološke službe u Splitu, odstupiti jedan termograf, kišomjer, a vjerojatno i jedan higrograf za potrebe Akademijine Prirodoslovne stanice na Mljetu. Predlažem, da se smještaj i uređenje agrometeorološke stanice povjeri ing. Stipaničiću iz Splita.

f) Akademija treba da uputi dopis NO u Govodjarima, da zabrani ribolov u jezeru i pristup nezaposlenim na otok u jezeru.